

Publiceringsår 2016

Barnens lärande i pedagogisk omsorg

Den lilla gruppens möjligheter och begränsningar

Kvalitetsgranskning, 2016
Diarienummer: 400-2015:3323
Foto: Mostphotos

Sammanfattning

Under hösten 2015 och våren 2016 besökte Skolinspektionen totalt 58 verksamheter som bedrev pedagogisk omsorg i kommunal eller enskild regi.² Besöken var såväl oanmälda som anmälda och varade från cirka två timmar till två halvdagar. I samtliga verksamheter genomfördes observationer och i 25 av verksamheterna genomfördes även intervjuer med dagbarnvårdare³, föräldrar och representanter för huvudmännen. I de flesta fallen bedrevs verksamheten i dagbarnvårdarnas egna hem och barngruppen omfattade cirka fem barn i åldrarna 1–5 år.

De övergripande frågeställningarna som rapporten har för avsikt att besvara är;

- Utformas verksamheten i pedagogisk omsorg så att den främjar och stimulerar barnens lärande?
- Utformas verksamheten i pedagogisk omsorg så att den främjar och stimulerar barnens allsidiga kontakter och sociala gemenskap?

Inom ramen för – och i relation till – de två frågeställningarna ovan besvaras även frågan kring huruvida verksamheten tar avstamp i barnens erfarenheter, behov, åsikter och intressen.⁴ Rapporten syftar således till att beskriva barns lärande och utveckling i pedagogisk omsorg. För att tydliggöra bilden av pedagogisk omsorg som alternativ till förskola sätts den i vissa sammanhang i relation till förskola och förskoleverksamhet. Skolinspektionen vill dock betona att pedagogisk omsorg bedrivs under helt andra förutsättningar än förskolan. Det finns till exempel inget krav på utbildad personal och läroplanen för förskolan är, och ska vara, enbart vägledande för pedagogisk omsorg.

Sammanfattningsvis visar granskningen att barnen i de flesta verksamheterna erbjuds en god verksamhet där de ges omsorg och trygghet och på så vis även förutsättningar att lära och utvecklas. Vidare visar granskningen att barnens allsidiga kontakter i relativt stor utsträckning främjas. Dagbarnvårdarna lyckas i stort anpassa verksamheten efter barngruppens erfarenheter, behov, åsikter och intressen. De allra flesta föräldrar som Skolinspektionen mött är mycket nöjda med verksamheten. De beskriver att de främsta anledningarna till att de valt pedagogisk omsorg för sina barn är den lilla gruppen och den hemlika, lugna och trygga miljön.

I vissa av de besökta verksamheterna är bilden dock inte lika positiv som beskriven ovan. I några fall har torftiga lärandemiljöer observerats, verksamheter där dagbarnvårdare i liten utsträckning stöttar och stimulerar barnens lek, kreativitet och språkutveckling. Vidare har Skolinspektionen mött dagbarnvårdare vars förmåga att uttrycka sig verbalt i det svenska språket varit begränsad.⁵ Skolinspektionen har också uppmärksammat att pedagogisk omsorg bedrivs i andra lokaler än de lokaler där bidrag för att bedriva verksamhet initialt beviljats. Begränsningar i verksamhetsformen, exempelvis mindre tillgång till pedagogisk kompetens, lärmiljöer och pedagogiskt material, har kunnat observeras under besöken och diskuteras också i granskningen. Dagbarnvårdaren arbetar också många gånger isolerat och kollegialt samarbete kan saknas.

² För en mer fullständig beskrivning av granskningens metod, urval och genomförande, se bilaga 2.

³ Den personal som Skolinspektionen mött i granskningen benämns genomgående som "dagbarnvårdare", oavsett utbildning eller annan eventuell yrkestitel.

⁴ SKOLFS 2012:90, s. 18.

⁵ I samtliga fall där Skolinspektionen konstaterat att en verksamhet i något avseende kan förbättras har detta skrivits fram som ett utvecklingsområde i det beslut som riktar sig till huvudmannen för verksamheten. Skolinspektionen följer upp samtliga identifierade utvecklingsområden inom ramen för denna granskning.

Granskningen visar också att pedagogisk omsorg bedrivs under väldigt olika förutsättningar. Vissa verksamheter har ett starkt och uttalat stöd från sin huvudman och dagbarnvårdarna ges möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling och reflektion kring sin verksamhet.⁶ Det finns dock föräldrar, dagbarnvårdare och huvudmän som menar att pedagogisk omsorg inte ses som ett reellt eller fullgott alternativ till förskola i alla kommuner. De uttrycker att verksamheten tillskrivs en lägre status vilket gör att den exempelvis inte alltid uppmärksammas på kommunens hemsidor. Man vittnar även om en bristfällig kunskap om, och intresse för, verksamheten från kommunernas sida. Skolinspektionen vill understryka vikten av att de kommuner som erbjuder pedagogisk omsorg tydligt informerar om denna verksamhetsform så föräldrarna möjlighet att överväga de olika alternativ som finns. Detta för att den grundläggande idén avseende ett bredare utbud av verksamheter samt en större flexibilitet och valfrihet för föräldrar ska infrias. Samtliga huvudmän, såväl Sveriges kommuner som enskilda huvudmän (personer och bolag) måste i större utsträckning – än vid tiden för denna granskning – följa upp och säkerställa att barnen som är inskrivna i pedagogisk omsorg får en god verksamhet.

Skolinspektionens rekommendationer

För att höja kvaliteten i pedagogisk omsorg ytterligare visar granskningen vikten av att huvudmännen lägger särskild vikt vid att säkerställa att:

- varje dagbarnvårdare får möjlighet till pedagogisk handledning och kompetensutveckling
- varje verksamhet har möjlighet att samverka med vuxna och barn utanför den egna barngruppen
- varje verksamhet följs upp och utvärderas så att det säkerställs att barnen erbjuds en god omsorg och möjligheter att lära och utvecklas på bästa sätt.

I detta sammanhang vill Skolinspektionen återigen tydliggöra att pedagogisk omsorg har en annan rättslig reglering och bedrivs under andra förutsättningar än förskola.⁷ Därför måste handledning, stöd och utvärdering anpassas efter varje verksamhets särskilda förutsättningar. En viktig aspekt att beakta är att läroplanen för förskolan (98/10) ska vara vägledande för verksamheten. Det betyder att den ska vara *en väg mot god kvalitet*. Hur denna väg ser ut bör varje huvudman tydliggöra för respektive dagbarnvårdare. Oavsett om huvudmannen är en kommun, ett större bolag eller en person – det vill säga dagbarnvårdaren själv – måste kraven på verksamheten vara tydliga, kända och uppföljningsbara i varje verksamhet.

⁶ Detta gäller både kommunala och enskilda huvudmän och såväl koncerner med ett flertal verksamheter som enskilda huvudmän med bara en verksamhet.

⁷ Den rättsliga regleringen av pedagogisk omsorg beskrivs mer utförligt i bilaga 1.